

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

Warszawa,

Aleksandra Wiktorow

**RF/WUE/POG/
Rzecznik Finansowy
Al. Jerozolimskie 87
02-001 Warszawa**

SĄD NAJWYŻSZY

Izba Cywilna

Pl. Krasińskich 2/4/6,

00 – 951 Warszawa

Powód:

Pozwany:

sygn. akt: III CZP 35/16

wartość przedmiotu sporu: 20.000,00 zł (słownie: dwadzieścia tysięcy złotych)

Przykładowe oświadczenie Rzecznika Finansowego zawierające pogląd istotny dla sprawy

Rzecznik Finansowy
Al. Jerozolimskie 87
02 – 001 Warszawa

biuro@rf.gov.pl
www.rf.gov.pl
facebook.com/Rzecznik Finansowy

Tel. 22 333 73 26
22 333 73 27
fax. 22 333 73 29

OŚWIADCZENIE RZECZNIKA FINANSOWEGO ZAWIERAJĄCE POGŁĄD ISTOTNY DLA SPRAWY

W dniu 28 lipca 2016 r. do Biura Rzecznika Finansowego wpłynęło pismo powoda reprezentowanego przez adw. _____ zawierające wniosek o przedstawienie Sądowi Najwyższemu oświadczenia Rzecznika Finansowego zawierającego pogląd istotny dla sprawy.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 28 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym (Dz. U. z 2015 r., poz. 1348 z późn. zm.) Rzecznik Finansowy w trybie art. 63 ustawy z dnia 17 listopada 1964r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r., poz. 101 z późn. zm.) niniejszym przedstawia istotny dla sprawy pogląd.

Z uwagi na to, że sprawa będąca przedmiotem sporu nie była dotychczas przedmiotem analizy Rzecznika Finansowego w drodze postępowania skargowego, za podstawę opracowania niniejszego poglądu przyjęto informacje zawarte w dokumentacji przesłanej wraz z wnioskiem o przedstawienie poglądu, tj. postanowienia Sądu Okręgowego w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 23 marca 2016 r. o sygn. akt II Ca 823/15, apelacji pozwanego skierowanej w niniejszej sprawie oraz pism procesowych stron.

Rozpoczynając merytoryczne rozważania w niniejszej sprawie Rzecznik pragnie podkreślić, iż celem ubezpieczeń gospodarczych jest ubezpieczenie rozumiane jako zapewnienie ochrony ubezpieczeniowej, chroniącej ubezpieczonych przed negatywnymi następstwami finansowymi związanymi z wystąpieniem najrozmaitszych wypadków. Tym samym ubezpieczenie mienia stanowi jedno z ważniejszych urządzeń prawnych tego rodzaju, pozwalających na minimalizację następstw szkód i ich sprawne usunięcie. Generalnie ubezpieczenie to podnosi komfort życia rodzinnego i społecznego, bowiem w razie zaistnienia zdarzenia niosącego ze sobą negatywne konsekwencje dla przedmiotu ubezpieczenia i majątku ubezpieczonego, to nie ubezpieczony lecz ubezpieczyciel będzie ponosił konsekwencje finansowe, a więc kompensował szkody. Z tych właśnie przyczyn instytucja ubezpieczenia nie tylko zaspokaja naturalną tęsknotę każdego człowieka do zabezpieczenia swego

życia i mienia, ale jest niezbędnym czynnikiem w strukturze współczesnego życia gospodarczospołecznego¹.

W ocenie Rzecznika ubezpieczenie z uwagi na swój charakter nie może wyręczać czy też zastępować roli pomocowej Państwa w konieczności uruchomienia z jego strony narzędzi mających za cel dopomożenie obywatelom znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej spowodowanej klęskami żywiołowymi. Tak samo pomoc Państwa nie powinna wykraczać poza określone przepisami prawa cele pomocy społecznej, które mogłyby deprecjonować rolę i znaczenie instytucji ubezpieczeniowych w życiu społecznym i gospodarczym. Zatem pomoc Państwa świadczona na podstawie przepisów o pomocy społecznej nie ma i nie powinna mieć charakteru odszkodowawczego, gdyż prowadziłoby to do zaprzeczenia sensu ubezpieczenia jako racjonalnego instrumentu zabezpieczenia własnego obywateli przed skutkami finansowymi zdarzeń losowych. Z drugiej strony traktowanie przez ubezpieczycieli świadczenia pomocowego ze strony Państwa jako środka naprawienia szkód spowodowanych żywiołami natury kreowałoby ubezpieczenie subsydiarnym, zaś świadczenie z tego tytułu nie byłoby ekwiwalentne względem świadczenia ubezpieczającego w postaci składki ubezpieczeniowej. Niewątpliwie takie rozumowanie stanowiłoby nieuzasadnioną korzyść po stronie ubezpieczycieli wynikającą z faktu zaoszczędzenia części bądź całości świadczenia ubezpieczeniowego kosztem ciężaru pomocy finansowej Państwa na rzecz obywateli dotkniętych skutkami zdarzeń losowych.

W dotychczas rozpatrywanych przez Rzecznika Finansowego oraz jego poprzednika - Rzecznika Ubezpieczonych sprawach skargowych, jako podstawę do potrącania od ustalonych odszkodowań równowartości otrzymanych przez ubezpieczonych kwot zasiłków oraz darowizn pieniężnych na rzecz ubezpieczonych uzyskanych ze zbiorów publicznych, ubezpieczyciele powoływali się na art. 824¹ k.c. wskazując, że świadczenia przyznane ze środków innych niż umowa ubezpieczenia, np. funduszu ubezpieczeń społecznych (zasiłek pogrzebowy), budżetu państwa (zasiłki celowe dla powodzian) czy też w drodze spontanicznej pomocy finansowej ludzi pomagających osobom w ciężkiej sytuacji życiowej, nie mogą być kumulowane ze świadczeniem odszkodowawczym otrzymanym z ubezpieczenia gospodarczego, gdyż w rezultacie, taka sytuacja skutkować będzie wzbogaceniem – korzyścią majątkową dla osoby ubezpieczonej z tytułu powstałej szkody, pomijając przy tym, że z drugiej strony, zaliczenie zasiłku celowego kończyłoby się również

¹ Witold Warkało „Prawo Ubezpieczeniowe”, Warszawa 1968, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, s. 12 i 13.
Przykładowe oświadczenie Rzecznika Finansowego zawierające pogląd istotny dla sprawy Str. 3

wzbogaceniem po stronie zakładu ubezpieczeń, wyrażającym się zaoszczędzeniem kwoty odpowiadającej wysokości zasiłku do potrąconej z pełnej sumy odszkodowania, do której wypłaty ubezpieczyciel był zobowiązany na podstawie umowy ubezpieczenia.

W konsekwencji powyższe rozumowanie, jak już wcześniej wskazano, prowadziłyby do zaliczenia kwot pieniężnych uzyskanych z innych źródeł niż odszkodowanie ubezpieczeniowe na poczet realizowanej przez ubezpieczyciela wypłaty odszkodowania, co skutkowałoby jednostronnym obniżeniem świadczenia ubezpieczyciela wynikającego z powziętego zobowiązania – umowy ubezpieczenia, przy niezmiennej wysokości świadczenia ubezpieczającego – składki, naruszając przez to zasadę ekwiwalentności świadczeń.

W ocenie Rzecznika Finansowego takie praktyki ubezpieczycieli nie zasługują na aprobatę. Przede wszystkim, co nie ulega wątpliwości, podstawą prawną pomocy finansowej świadczonej z innych źródeł niż umowa ubezpieczenia na ogół są przepisy o charakterze administracyjnoprawnym, a więc niezwiązane z prawem cywilnym, w tym w szczególności z prawem ubezpieczeń gospodarczych. Warto przy tym zauważyć, że także doraźna pomoc finansowa uzyskiwana ze spontanicznych zbiórek osób dobrego serca, chcących dopomóc osobom dotkliwie dotkniętym przez zdarzenie losowe nie może być zaliczona w poczet świadczenia o charakterze odszkodowawczym, gdyż nie wynika ze zobowiązania umownego o charakterze ubezpieczeniowym. Przepis art. 824¹ k.c. wyraźnie odnosi się tylko do świadczenia ubezpieczeniowego, którego źródłem jest właśnie umowa ubezpieczenia. Zaliczenie więc świadczeń z innych źródeł na poczet odszkodowania ubezpieczeniowego ma charakter wręcz szkodliwy i społeczny, w efekcie mogący prowadzić do niechęci w organizowaniu pomocy sąsiedzkiej, zbierania funduszy na cel pomocowy, gdyż realizacja tych działań prowadziłyby w konsekwencji do częściowego lub całkowitego umorzenia zobowiązania ubezpieczyciela.

Ponadto, stwierdzić należy, że nie istnieje przepis prawa cywilnego pozwalający na kompensację świadczeń wypłacanych na podstawie różnych tytułów prawnych. Brak wyraźnej normy prawnej w tym zakresie uzasadnia stwierdzenie, iż jedynie w przypadku wspólnej podstawy prawnej zaliczanie świadczeń jest prawnie dopuszczalne. Podobny wniosek wysnuć również można z treści uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2009 r. o sygn. akt III CZP 140/08, tu cyt.: „W literaturze i orzecznictwie przeważa stanowisko, że zaliczenie korzyści na szkodę jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy ich źródłem jest to samo zdarzenie i istnieje między nimi normalny

związek przyczynowy. Dodatkowo wymaga się, aby uzyskana korzyść zaspokajała te same interesy poszkodowanego, które ma zaspokoić odszkodowanie oraz by wynikała z tej samej podstawy prawnej.”

W ocenie Rzecznika Finansowego wypłata środków pieniężnych z budżetu państwa dla powodzian nie ma charakteru odszkodowawczego lecz ma postać doraźnej pomocy finansowej Państwa o charakterze socjalnym. Podstawą prawną pomocy finansowej uzyskiwanej ze środków budżetowych są: ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 ze zm.) oraz wprowadzanie nie stanowiące źródeł prawa, aczkolwiek będące interpretacją organu administracji państwowej (WSA w Kielcach w wyroku z 19 stycznia 2011 r. sygn. II SA/Ke 774/10) „Wytyczne ministra spraw wewnętrznych i administracji w sprawie pomocy finansowej na odbudowę zniszczonych budynków”.

Zasady i procedury zgodnie z którymi przyznawana jest pomoc finansowa dla powodzian, są więc unormowane w przepisach zaliczanych do odrębnej gałęzi prawa niezwiązanej z prawem cywilnym, a przez to nie mogą być utożsamiane ze świadczeniem ubezpieczeniowym, którego podstawą jest umowa ubezpieczenia.

O braku równości pomiędzy świadczeniem o charakterze pomocowym, uzyskiwanym ze środków pieniężnych z budżetu oraz świadczenia odszkodowawczego ubezpieczyciela, świadczy również odrębność źródeł finansowania obu świadczeń. W pierwszym przypadku, środki pieniężne uzyskiwane z budżetu państwa są finansowane przez wszystkich podatników zaś ich rozdysponowanie jest regulowane ustawą budżetową. Państwo, jako dysponent tych środków, mając za cel zaspokajanie potrzeb socjalnych, mieszkaniowych obywateli, organizuje pomoc finansową o charakterze doraźnym, socjalnym. Przepisy art. 39 i 40 ustawy o pomocy społecznej oraz wytyczne ministra spraw wewnętrznych i administracji w sprawie pomocy finansowej na odbudowę zniszczonych budynków², jasno i jednoznacznie wskazują, iż pomoc państwa ma charakter zasiłku celowego bądź zasiłków na prace remontowo-budowlane albo na odbudowę domu lub mieszkania. Zasiłek celowy do kwoty 6 tysięcy złotych nie jest w ogóle rozliczany, natomiast zasiłki remontowobudowlane do kwoty 20 tysięcy złotych, na odbudowę domu do kwoty 100 tysięcy złotych

² Wytyczne były zamieszczone na oficjalnej stronie internetowej MSWiA, obecnie tam nie figurują: http://www.mswia.gov.pl/portal/pl/641/8494/Zasilki_dla_powodzian.html. Fragment wytycznych możemy jednak znaleźć w komunikacie MSW z dnia 31 maja 2010 r. zamieszczonym w archiwum pod adresem: <https://www.msw.gov.pl/pl/aktualnosci/8493,Pomoc-do-20-lub-100-tys-zl-dla-powodzian.html?search=7697202>

oraz zasiłek celowy na przemieszczenie się powodzian w bezpieczne miejsce do kwoty 300 tysięcy złotych, powiązane są z udokumentowaniem kosztów remontu, odbudowy, przemieszczenia i wybudowania domu albo mieszkania. Trzeba jednakże zwrócić uwagę, iż w każdym przypadku zasiłek jest świadczony do wysokości kwoty zryczałtowanej, co oznacza, że wszystkie ww. rodzaje zasiłków pełnią w głównej mierze funkcję pomocy socjalnej, nie stanowią tym samym świadczeń o charakterze odszkodowawczym. O słuszności powyższej tezy świadczyła również treść wytycznych MSW w brzmieniu: „Pieniądze przyznawane są niezależnie od odszkodowania, które przysługuje z tytułu ubezpieczenia budynku mieszkalnego od skutków klęsk żywiołowych lub zasiłku celowego do 6 tysięcy złotych”. Obecnie jedynym dokumentem, którym dysponuje Rzecznik Finansowy nawiązującym do ww. wytycznych są „Zasady udzielania, ze środków rezerwy celowej budżetu państwa na przeciwdziałanie i usuwanie skutków klęsk żywiołowych, pomocy finansowej dla osób lub rodzin poszkodowanych w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej, mających miejsce w 2012 r. począwszy od 4 lipca tego roku, na remont budynku mieszkalnego lub lokalu mieszkalnego” określone w piśmie MSW z dnia 20 lipca 2012 r. o sygn. BUSKŻ-III-5941-45/2012 skierowanym do Wojewody Śląskiego, którego kopię przekazuję w załączeniu. Również w ww. „Zasadach” w pkt. 10 czytamy, że „Pomoc przyznawana jest niezależnie od odszkodowania przysługującego z tytułu ubezpieczenia budynku/lokalu mieszkalnego od skutków klęsk żywiołowych.” Oba ww. zdania stanowią więc uwięźnienie tezy o kumulatywnym stosunku świadczeń wypłacanych w formie zasiłku pomocowego ze świadczeniem ubezpieczeniowym.

W drugim przypadku, środki pieniężne wypłacane na podstawie zawartej umowy ubezpieczenia są uzyskiwane z kapitału ubezpieczyciela stworzonego ze składek ubezpieczeniowych wszystkich członków wspólnoty ryzyka - ubezpieczających się w danym zakładzie ubezpieczeń. Realizacja wypłaty świadczenia ubezpieczeniowego nie ma więc żadnego związku z pomocą publiczną (świadczoną przez Państwo), gdyż uzależniona jest od istnienia stosunku zobowiązaniowego – umowy ubezpieczenia oraz zaistnienia zdarzenia losowego, z którego wystąpieniem umowa ubezpieczenia wiąże obowiązek zapłaty świadczenia pieniężnego, a także dotyczy jedynie grona osób ubezpieczających się w danym zakładzie ubezpieczeń. Stąd też ubezpieczyciel spełniając umówione świadczenie umarza swoje własne zobowiązanie wobec osoby ubezpieczonej.

Przy powyższych rozważaniach nie sposób pominąć jeszcze jednego aspektu prawnego związanego z umową ubezpieczenia. Obowiązek wypłaty odszkodowania ubezpieczeniowego nie wynika bowiem tylko z powstania zdarzenia losowego lecz przede wszystkim z faktu istnienia umowy ubezpieczenia, która z danym zdarzeniem wiąże spełnienie świadczenia. Natomiast zaliczanie zasiłków celowych, pomocowych czy też kwot uzyskanych ze zbiorów publicznych na poczet wypłaty odszkodowania stanowi nieuprawnioną ingerencję w stosunek ubezpieczeniowy, przeczącą istocie umowy ubezpieczenia i zasadzie realności ochrony ubezpieczeniowej. Bowiem zamiast świadczyć ochronę ubezpieczeniową i realizować wynikające z umowy świadczenie ubezpieczeniowe, w zamian za wpłaconą przez ubezpieczającego składkę, ubezpieczyciel pomniejsza swój ekwiwalent związany z udzieleniem ochrony ubezpieczeniowej, stawiając na pierwszym miejscu świadczenie udzielane przez inny podmiot (Państwo, darczyńców) udzielane na podstawie odrębnych przepisów prawnych, bądź czynności nie wynikających z umów, niwecząc w ten sposób sens i funkcję ubezpieczenia, z uwagi na sprowadzenie odszkodowania ubezpieczeniowego do roli subsydiarnego względem świadczeń uzyskanych z innych źródeł niż ubezpieczenia.

Biorąc pod uwagę powyższe Rzecznik Finansowy stoi na stanowisku, iż pozwany Ubezpieczyciel w rozpatrywanym stanie faktycznym, powinien wypłacić odszkodowanie w pełnej wysokości, a więc świadczenia pomocowe finansowane z budżetu państwa, w tym zasiłek celowy, nie mają wpływu na obowiązek odszkodowawczy Ubezpieczyciela i wysokość odszkodowania przyznanego na podstawie umowy ubezpieczenia niezależnie od tego czy ma ona charakter dobrowolny, czy też obowiązkowy. W przeciwnym razie, co zostało powyżej uzasadnione, takie działanie stanowiłoby nieuprawnione - w świetle przepisów prawa - działanie ze strony Ubezpieczyciela. Samo zaś stosowanie praktyki, wynikającej chociażby ze skarg kierowanych do Urzędu Rzecznika, polegającej na potrącaniu przez ubezpieczycieli od wysokości ustalonych odszkodowań kwot stanowiących równowartość zasiłków celowych przyznawanych ubezpieczonym w ramach pomocy świadczonej ze środków budżetowych, Rzecznik ocenia jako naruszające zasady współżycia społecznego: uczciwości, sprawiedliwości i solidarności z poszkodowanymi w wyniku katastrofy powodziowej, w związku z tym postępowanie takie należy ocenić jako nadużycie prawa (art. 5 k.c.).

Przedstawiając powyższe stanowisko, Rzecznik Finansowy wyraża nadzieję, że okaże się ono pomocne dla wydania orzeczenia w niniejszej sprawie.

Z poważaniem

Załączniki:

- Pełnomocnictwo do składania w imieniu Rzecznika Finansowego oświadczenia zawierającego pogląd istotny dla sprawy;
- Kopia wniosku pełnomocnika Powoda o przedstawienie istotnego dla sprawy poglądu; -
Dwa odpisy oświadczenia Rzecznika Finansowego zawierające pogląd istotny dla sprawy; - Pismo MSW z dnia 20 lipca 2012 r.

